

PAPER DETAILS

TITLE: 1950-1980 yılları arası Türkçe ders kitaplarında yer alan tiyatro metinlerinin dil becerileri açısından değerlendirilmesi

AUTHORS: Esra Nur TIRYAKI

PAGES: 43-55

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/323248>

Evaluation of the Theater Scripts Included in The Turkish Textbooks from 1950 to 1980 in terms of Language Skills

Esra Nur Tiriyaki
Mustafa Kemal University
esranurtiriyaki@gmail.com

ABSTRACT

Theater is one of the branches of art that plays an important role in winning people's characters. Theater texts are an instrument in embodying the feelings and thoughts of people's world. These texts in Turkish textbooks should be handled by the teacher in terms of programs and language skills. The aim of this research is to examine the theater texts included in Turkish lesson books between 1950-1980 in the context of language skills and the Turkish lesson programs at that time. The research was in descriptive scanning model and analyzed by content analysis method. The obtained data consist of 7 theatrical texts (Malazgirt, Vatan, Silistre, Cimri, Kriton, Göcekler Görürince, Lukianos, Karagöz and Hacivat) in Turkish textbooks of that period. As a result of the study, it can be said that the theatrical texts include the features of persuasion, questioning, reporting classification, description and fall from the upper functions of the language. It can be said that the students will develop the skills of speaking and reading with reading by paying attention to the emphasis and tonalities of the speech parts of these texts. In addition, texts, victory in students, duty awareness, respect and so on. Concepts in terms of the objectives of the curriculum.

Keywords: Turkish education, texts, theater, course curriculum.

Importance of drama, in addition to being one of the most important activities of art that bring to a person a character and a status, in terms of education and training is also undeniable. It is a branch of art that helps a society to develop and feed it culturally. In addition, it organizes the inter-personal relationships in the society, ensures the social responsibilities and solidarity, and helps persons to protect their personalities and develop themselves. Basic language skills in Turkish education are listening, reading, writing and speaking. Observation is one of the important skills that help to show these language skills. Because of the fact that drama is the art of understanding and showing, it covers all of these language skills and plays an important role in developing them. The purpose of speaking is to help a person to express her/his emotions and ideas easily. The relationship between this skill and socialization is direct (Yalçın, 2002; Kılıç, 2000).

It is possible to make use of drama when developing speaking skills. Because of the fact that drama is the art of telling, it is directly related to the skill of speaking. To teach a person how to read a speech with stress and intonation will give her/him the chance of reflecting the emotion of a role at a certain moment. When realizing this language skill, a person will assume a certain social role. Therefore, speaking education should be practical and applied along with games. Reading is to read a text with eyes and make sense of it with mind. Playbooks should be read by paying attention to the punctuation marks, interpretation, and all sound characteristics.

Writing is a skill in which pieces of information that require multi-stage guidance is concretized with writing. Short dialogues can be written by a person for playbooks. In addition, writing skill of a person can be developed by using creative re-writing methods such as transforming a story into a playbook. Listening is “the ability of effective understanding and responding within the course of verbal communication” (Johnson, 1951:58). According to Doğan (2008:263), the desired one of more than one sound is selected in listening, therefore, listening is a conscious activity. To understand drama required an effective listening by taking into account the speeches of the characters. The purpose of this study is to evaluate the playbooks found in the Turkish course books between 1950 and 1980 in terms of language skills and the Turkish curriculums at those times.

Method

Model

This study, aiming to evaluate the playbooks found in the Turkish course books between 1950 and 1980 in terms of language skills is of the descriptive survey model. Survey models are the research approaches, which aim to describe a past or present situation within its form of existence. In qualitative research, the event, person or object that is the subject tries to be defined under its own conditions and within its form of existence (Karasar, 2010, s.77).

Studied Texts

This study consists of the playbooks found in the Turkish course books for primary and secondary schools between the years 1950 and 1980. The whole population of the study was obtained from the library of the Board of Education and Discipline.

Data Collection

Because of the fact that all of the course books accepted by the Ministry of National Education are found in library of the Board of Education and Discipline, data were collected from it. The books were reviewed by the researched and three specialists, and the playbooks that were determined were included in the study.

Data Analysis

The data were reviewed by the researcher by using the method of content analysis in terms of language skills and the course books that were used at that time, and the results were presented together with examples from the playbooks.

Results

The play called Malazgirt, which written by Sabahattin Engin, consists of 8 tables. In the introduction part of the 1st table (A saloon at the palace of IV. Romanos Diogenes. IV. Romanos Diogenes and the Queen. The King is about age forty. The Queen is fifty-five. IV. Romanos Diogenes is a little angry.), the place and the ages of the characters were told by using sentences. We see that one of the meta-functions of language, the function of persuading was frequently used within the speech between the Empress and IV. Romanos Diogenes. In addition, narration was used with the explanations which were between parantheses.

This work is the first drama of Namık Kemal. The concept of patriotism was addressed in the work. Events happen during the Crimean War between the Ottoman Empire and Russia. The work, having a vigorous language, is of a structure of text that can be taught at the first and second level of elementary school. For reading courses, stress, intonation, and articulation should be paid attention to. The work can be transformed into a story by re-writing. Within this course, consistent flow of the events can be controlled by the students, and the students can be given feedback in this respect. The students can be helped to comprehend the medium of open communication between the characters by acting out. In addition, they can comprehend the concepts of being natural and developing empathy with the help of this text.

In The Miser, the psychology of Harpagon, the language used by Valere, Elise and Cleante is in accordance with their own model psychology. The meta-language is an academic and aesthetic one. It has a broad team of persons: Harpagon, Cleante, Elise, Valere, Mariane, Anselme, Frosine, Master Simon, Master Jacques, La Fleche, Claude, Brindavoine, La Merluche and the Inspector and his deputy. We can say that the author used the language effectively in the work called The Miser because the meta-functions of language were used plentifully in the work. There are the meta-functions such as persuading, questioning, implying, reporting, dreaming and depicting. There are the speeches of the characters within a medium of open communication.

In the work named Kriton, which was written by the Greek philosopher, Plato, because of the reason that the city did not believe in God, and that he demoralized the youth, Socrates was judged, and condemned to death. Kriton, who is

his best friend and his student, tries to persuade him to escape from prison. Kriton here uses the functions of language which are questioning, persuading and convincing.

The play was written by the author because of the 50th year of the Republic. The play consists of 3 episodes. Before each of the episodes, the stage-setting was explained so that the students were helped to imagine the setting. Reading by the students should be by paying attention to the prosody facts. In the work, persuading, narrating and questioning were used, which are the functions of language.

Lucian of Samosata, who lived during the 2nd century, was born in Samosata, which means “Sun” in Syriac, and known as Samsat today. Samosata is an important and rooted settlement of the Syriac Christians, which dates back to 3000 BC. Today, it is within the boundaries of the province of Adıyaman (Turkey), together with some other Syriac settlements such as Hisn-ı Mansur (Castle of Mansur) (the Central Adıyaman), Kahta, and Gerger. It can be said that Lucian wrote the work in order to criticize the simple and bad aspects of the human soul, and show the senselessness of the mythological Greek religion. Language which was used in the work is fluent and understandable.

The play named Karagöz and Hacivat, is a suitable text for developing the reading purposes within the 1948 curriculum. It is a text that children can easily understand when they read, that they can improve their vocabulary with, that they can enjoy reading and that they can gain love of reading with. It is a text that can be acted out by expressing verbally.

Conclusion

A skill is the ability to do something. It is in direct proportion to a person's education and training. If a person makes use of a language and its skills, he is skillful. The response to an object, an event or a situation, the fundamental judgement in expressing with words, gestures or writing should be the question “What, how and who will I tell?”. Drama shows itself with dialogues. It consists of the concepts of demonstration, presentation and exposition. In addition, it develops the aesthetic pleasure of a person. We can concretize events, situations or objects with language. Even the most intricate subjects are solved with drama. The basic language skills in Turkish education are listening, reading, writing and speaking. In addition to these, there is “observation”. A person who has not got any observations will not be able to fill that blank associated with the concept within her/his brain. Characteristics of the audience should also be taken into account in the language skills which are developed by drama.

In Turkish education, elements such as concept teaching, association, context and communicating are concretized with playbooks, and they are more easily taught to persons in this way with the help of playbooks. It is remarkable that the texts found in the Turkish course books between the years 1950 and 1980 are in accordance with the curriculum, and that they develop the language skills, are based on observations, and help to teach students various concepts, and that some of the texts contain humorous elements which are suitable for acting out. Important missions fall to candidates who use or will use the texts in class about learning about drama.

1950-1980 Yılları Arası Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Tiyatro Metinlerinin Dil Becerileri Açısından Değerlendirilmesi

Esra Nur Tiryaki
Mustafa Kemal University
esranurtiryaki@gmail.com

ÖZET

Tiyatro, insanların karakterlerini kazanmasında önemli rol oynayan sanat dallarından biridir. Kişilerin dünyasına ait olan duygu değerlerinin ve düşüncelerinin somutlaştırılmasında tiyatro metinleri bir araçtır. Türkçe ders kitaplarında yer alan bu metinler, programlar ve dil becerileri açısından öğretmen tarafından ele alınmalıdır. Bu araştırmanın amacı, 1950-1980 yılları arasında Türkçe dersi kitaplarında yer alan tiyatro metinlerini dil becerileri ve o dönemde yer alan Türkçe ders programları çerçevesinde incelemektir. Araştırma, betimsel tarama modelinde olup içerik analizi yöntemiyle çözümlenmiştir. Elde edilen verileri o dönem Türkçe ders kitaplarında yer alan 7 tiyatro metni (Malazgirt, Vatan yahut Silistre, Cimri, Kriton, Göcekler Göğönce, Lukianos, Karagöz ve Hacivat) oluşturmaktadır. Çalışmanın sonucunda, tiyatro metinlerinin dilin üst işlevlerinden ikna etme, sorgulama, bildirme sınıflandırma, tasvir ve düşünme özelliklerini kapsadığı söylenebilir. Öğrencilerin bu metinlerin konuşma bölümlerini vurgu ve tonlamalara dikkat ederek okumaları ile konuşma ve okuma becerilerinin gelişebileceği söylenebilir. Ek olarak metinler, öğrencilerde zafer, görev bilinci, saygı vb. kavram ve değerleri ders programlarının amaçları doğrultusunda geliştirmektedir.

Anahtar kelimeler: Türkçe eğitimi, metinler, tiyatro, ders programları.

Tiyatro, bireye karakter ve statü kazandıran en önemli sanat faaliyetlerinin biri olmasının yanı sıra eğitim ve öğretim açısından da önemi yadsınamaz. Toplumun gelişmesini sağlayan onu kültür yönünden besleyen önemli bir sanat dalıdır. Ayrıca, toplumda bireyler arası ilişkileri düzenler, toplumsal sorumlulukları, dayanışmayı sağlar, bireylerin kişiliklerini korumalarına ve kendilerini geliştirmelerine de katkıda bulunur. Tiyatro, bir yazar tarafından önceden yazılmış ya da tasarlanmış bir metnin, belirli bir yerde, belirli bir süre içinde ve belirli kişiler tarafından canlandırılmasıdır (Yalçın ve Aytaş, 2002: 13). Canlandırma özelliği ile tiyatro, bir dil becerisinin somutlaştırılmasında önemlidir.

Türkçe eğitiminde temel dil becerileri, dinleme, okuma, yazma ve konuşmadır. Bu dil becerilerinin ortaya konmasını sağlayan önemli bir beceri de gözlemdir. Tiyatro anlatma ve gösterme sanatı olduğundan bu dil becerilerinin hepsini kapsamakta ve gelişiminde önemli bir yer tutmaktadır. Konuşmanın amacı, kişinin duygu ve düşüncelerini rahatlıkla ifade edebilmesidir. Bu beceri ile sosyalleşme arasındaki ilişki doğrudandır (Yalçın, 2002; Kılıç 2000). Konuşma becerisini geliştirirken tiyatrodan yararlanmak mümkündür. Tiyatro anlatma sanatı olduğundan konuşma becerisiyle doğrudan ilişkilidir. Konuşmanın yerinde, vurgulu ve tonlamalı olarak seslendirilmesinin öğretilmesi kişiye o anki rolün duygusunu yaşatma fırsatı sunacaktır. Bu dil becerisini gerçekleştirirken kişi o sosyal rolüne bürünecektir. Bundan dolayı konuşma eğitimi oyunlarla ve uygulamalı olarak verilmelidir.

Okuma, yazının gözle okunup zihin tarafından anlamlandırılmasıdır. Tiyatro metinlerinde noktalama işaretlerine uygun, bütün ses niteliklerine ve karakteristik özelliklere dikkat ederek okuma gerçekleştirilmelidir. Burada anlama da ön planda tutulmalıdır.

Yazma, çok aşamalı rehberlik gerektiren bilgilerin yazıyla somutlaştırıldığı bir beceridir. Tiyatro metni için kısa diyaloglar yazdırılabilir. Ayrıca bir hikâyeyi tiyatro metnine dönüştürme gibi yaratıcı ve yeniden yazma yöntemleri kullanarak bireyin yazma becerisi geliştirilebilir.

Dinleme, “sözlü iletişim sürecinde etkili anlama ve cevap verme yeteneği”dir (Johnson, 1951: 58). Doğan’a göre (2008: 263), dinlemede birden fazla ses içerisinden istenilen seçilmektedir; dolayısıyla dinleme, bilinçli bir faaliyettir. Tiyatroyu anlamak için etkili bir dinleme, karakterlerin konuşmalarını dikkate alarak dinlemek gerekmektedir. Ayrıca dinleme ile gözlem birleştiği zaman tiyatro amacına ulaşmış olur. Çünkü izleyici boyutundan bakıldığında tiyatro dinlenir ve izlenir. Bu da dinleme ve gözlem becerilerini geliştirir. Bu açıdan etkili olarak dinleme eğitimi çocuklara okulda verilmelidir. Çocukların özelliklerine, içinde bulundukları dönemin gereklerine göre eğitim uygulamaları gerçekleştirilebilir. En önemli eğitim öğretim araç gerecimiz olan ders kitaplarında yer alan tiyatro metinleri de bu amaçlar doğrultusunda kullanılmaktadır. Ders kitaplarında yer alan metinlerin sınıfta öğretmen tarafından işleniş tarzı kalıcılığı artırma ve etkili hale getirmede hedef basamaklardan biridir. Bu çalışmada amaç, 1950-1980 yılları arası Türkçe ders kitaplarında yer alan tiyatro metinlerinin dil becerileri ve o dönemlerdeki Türkçe ders programları açısından değerlendirmektir.

Yöntem

Model

1950-1980 yılları arası Türkçe ders kitaplarında yer alan tiyatro metinlerini dil becerileri açısından değerlendirmeyi amaçlayan bu çalışma betimsel tarama modelindedir. Tarama modelleri, geçmişte veya halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Nitel araştırmada, konu olan olay, birey ya da nesne kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır (Karasar, 2010: 77).

İncelenen Metinler

Bu çalışmada 1950-1980 yılları arasında yer alan ilkököl ve ortaoköl Türkçe ders kitaplarındaki tiyatro metinleri incelenmiştir. Metinlerin tümüne Talim Terbiye Kurulu Kütüphanesinden ulaşılmıştır.

Tablo 1.

Çalışmada İncelenen Metinler

Metnin İsmi	Kaynakçası
Malazgirt (Sabahattin Engin)	Türkçemiz, İlkokul 4. Sınıf, İstanbul, 1977.
Vatan yahut Silistre (Namık Kemal)	Türkçe 2, İstanbul, 1952.
Cimri (Moliere)	Türkçe 1, İstanbul, 1956.
Kriton (Eflatun)	Türkçe 1, İstanbul, 1956.
Göcekler Göğerince (Abdulkadir Ünlü)	Türkçemiz, İlkokul 1. Sınıf, İstanbul, 1977.
Lukianos (Seçme Yazılar Nurullah Ataç)	Türkçe 2, İstanbul, 1952.
Karagöz ve Hacivat (Cevdet Kudret)	Türkçemiz, İlkokul 3. Sınıf, 1973, 1974, 1977.

Verilerin Toplanması

MEB’in kabul ettiği ders kitaplarının tamamı Talim Terbiye Kurulu Kütüphanesinde bulunduğundan veriler buradan toplanmıştır. Veri toplamada kitaplar, araştırmacı ve üç uzman tarafından incelenmiş ve tespit edilen tiyatro metinleri çalışmaya dâhil edilmiştir.

Verilerin Analizi

Veriler, araştırmacı tarafından içerik analizi yöntemiyle dil becerileri ve o dönemde kullanılan ders programları açısından incelenmiş, sonuçlar tiyatro metinlerinden örneklerle sunulmuştur.

Bulgular

Bu bölümde, 1950-1980 yılları arasında Türkçe ders kitaplarında yer alan tiyatro metinleri dil becerileri ve o dönemde yer alan ders programlarının amaçları doğrultusunda incelenmiş, bulgular tiyatro metinlerinden örneklerle sunulmuştur.

Malazgirt (Sabahattin ENGİN)

Sabahattin Engin'in kaleme aldığı Malazgirt adlı oyun 8 perdeden oluşmaktadır. 1. perdede giriş kısmında (Romen Diyojenis'in sarayında bir salon. Romen Diyojenis ve Kraliçe. Kral kırk yaşlarında. Kraliçe elli beş. Romen Diyojenis biraz sinirlidir.) cümle kullanılarak ortam ve karakterlerin yaşları belirtilmiştir. İmparatoriçe ve Romen Diyojenis arasında geçen konuşmada dilin üst işlevlerinden ikna etme işlevinin sıklıkla kullanıldığını görmekteyiz. Ayrıca parantez içi açıklamalarla anlatma unsurunu kullanmıştır.

İMPARATORİÇE - Artık çok oluyor Türkler. Bir sürü çapulcu yola çıkmışlar. Yurdunu ellerine geçirmek için yarış ediyorlar. Bir bölümü doğudan bir bölümü güneyden dalmışlar (Yaklaşır.) Sen ki askerlik bilgisinde eşsizsin. Anlayış ve iş yapma yeteneğinle Bizans'ın en yücesisin.

ROMEN D.- (Anlamalı) Evet İmparatoriçem.

İMPARATORİÇE- Hâlbuki yurttaşlarımız barış içinde mutlu yaşamak isterler. Bunu sağlamalısın. Tebelan bu konuda kesin karar vermeni bekliyor. bir imparator olarak halkın itimadını, sevgisini kazanabilmen için bunu yerine getirmelisin.

Perdeye bir subay katılıp dilin bildirme işlevini kullanarak bize Türkler hakkında bilgi vermektedir (s. 12). Bu perdede kavram öğretimine rastlanmaktadır. İmparatoriçenin şu cümlelerinden ormanları yakmanın doğru olmadığı ve ağaç sevgisinin işlendiği söylenebilir.

İMPARATORİÇE- Çam'ı çok severim.(Duralar. Üzgün) Demek bundan böyle zevk sahipleri, zümrüt gibi çam ormanları içinde dinlenemeyecekler. Yeşil'in hazzını tadamayacaklar!

Bu perde imparatoriçe, Romen Diyojenis ve bir subay arasında geçmektedir. İmparatoriçenin konuşmasından Romen Diyojenis'in çok başarılı bir komutan olduğunu ve imparatoriçenin kendisiyle evlenerek ona bu yüzden krallık tacını bahsettiğini anlatmaktadır. Bunu sıklıkla dile getirmesinden Romen Diyojenis rahatsız olmaktadır. İmparatoriçenin hırslı bir karakter olduğu da anlaşılmaktadır. Mekân olarak sarayın salonlarından biri seçilmiştir. Bu da kapalı bir mekâna örnektir. Bu perde kullanılarak çocukta gözlem becerisi, dinleme ve konuşma becerilerini geliştirilebilir. Konuşmalarında vurgu ve tonlamalarına dikkat edilerek okuma ve konuşma becerilerinin gelişimine de katkı sağlanabilir.

İkinci perde Kapadokya'da Romen Diyojenis'in karargâhında geçmektedir. Bu perdenin şahıs kadrosunda Romen Diyojenis, Bryennions, Trachahiodos, 1. ve 2. Genç General yer almaktadır. Romen Diyojenis'in savaş hazırlığındadır ve generallerinin de bu konudaki fikirlerini aldığı görülmektedir. Yaşlı ve genç generallerinin sırasıyla fikrini alması demokratiklik kavramının öğretiminde kullanılabilir (s.16):

ROMEN D - ... (Yaşlı Generallere bakar.) Bu konudaki fikirlerinizi öğrenmek isterim.

Yaşlı generaller Bryennions, Trachahiodos, savaşmak için düşmanın Kapadokya'ya gelmesini beklemenin daha uygun olacağını söylerken, iki genç general düşmanın üzerine yürümenin daha iyi olacağı fikrindedir. Diyojenis de bu iki genç generalle aynı fikirdedir. Bu kısımdan yaşlı generallerin genç generallere göre daha sabırlı oldukları düşüncesi çıkarılabilir.

Diyojenis'in, Selçuklu ordusunun içine gönderdiği haberci general gelir ve orduyla ilgili bilgileri verir. Haberci General, Alp Aslan ile birtakım bilgiler verir. Alp Aslan'ın kişiliği ile bilgileri de habercinin ağzından yani anlatıcı bakımından 3. şahıstan öğreniyoruz. Alp Aslan'ı yakından gördüğünü, halktan biri gibi davrandığını, kibirlenmediğini, kendine güvenli ve arkadaş gibi ona yaklaştığını söyler. Diyojenis ise; "insan layık olduğu oranda gururlanmalıdır." fikrindedir. Bu perdede Alp Aslan ile Diyojenis'in halklarına ve ordularına karşı sergiledikleri farklı kişilikleri yansıtır. Bu perdede özellikle dinleme becerisi ön plandadır. Generallerin komutanlarının sözlerini dinlemesinde becerinin önemi vurgulanabilir. Ayrıca haberci generalin Türkçe bilerek Türklerin arasına sızması o dönemde de yabancı dil bilmenin gerekliliğini ortaya koyması açısından önemlidir.

Haberci generalin anlattıkları da onu iyi bir gözlemci yapmaktadır. Çocuklarda gözlem becerisini geliştirmek ve bunu örnekle desteklemek amacıyla metnin bu kısmı kullanılabilir.

Üçüncü perdede Alp Aslan'ın karargâhında geçer. Sahnede Alp Aslan ve kumandanları, Afşın, Sanduk ve Savtekin vardır. Bu perdede Alp Aslan, ordunun dinlenmesini sağlamak için Diyojenis'e, kumandan Savtekin ve Halife'nin akrabası olan İbn-i Mühelban'ı barış elçisi olarak gönderip zaman kazanmaya çalışır.

Alp Aslan'ın halk ile konuşmalarından dilin işlevlerinden olan ikna etmeyi kullandığı söylenebilir. Ayrıca zafer kavramının önemini de vurgular (s.21).

ALP ASLAN- İçinde bulunduğunuz durumun acılığını, dayanılmazlığını biliyoruz. Zafere ulaşmak için zorluklara katlanmak gerekecektir. Çünkü zafer varılması çok güç bir yolun sonundadır. Sizler, kişiliklerinizle, iradenizle bu güç yolun aşılmasına yardımcı olacaksınız. Kötümser olmayın. En müşkül anlarda bile halka dayanma gücü aşılayın. Hakkın ve doğrunun Tanrının inayetiyle er geç zafere ulaşacağına inanın. İnandırın. Kötülüğün sürüp gitmeyeceğini öğretin.

Alp Aslan'ın konuşmasında dilin işlevlerinden düşleme kavramının kullanıldığı görülmektedir (s.21):

ALP ASLAN- Yapılanlar zafere ulaşmak azminizi arttırsın. Her kötülükten bir ders almak gerekir. Kendinize düşeni yapınız. Geleceğimiz nurlu olacaktır.

Ayrıca bu perdeyi dil becerileri ve kavram öğretimi açısından özetlersek, zafer, görev bilinci ve saygı kavramları; ikna etme, düşleme ve gözlem de kazandırılabilir.

Dördüncü perde Diyojenis'in karargâhı Malazgirt yakınlarındadır. Diyojenis, gönderilen barış elçilerini bir imparatorun alçak gönüllüğüne sığmayacak şekilde karşılar. Diyojenis ve kumandaları elçileri aşağılar ve onları hor görür. Alp Aslan'ın kendilerinden korktuğu için barış elçilerini gönderdiğini zannetmektedirler. Bu sahnede Diyojenis ve generalleri ve İbn-i Mühelban, Savtekin bulunmaktadır.

Bu perdede kullanılan dil ile kişilerin sosyal statüleri ve kişilikleri hakkında bilgi sahibi olunmaktadır. Diyojenis ve generalleri mağrur ve müstehzi iken; barış elçileri, son derece saygılıdır. Ayrıca Türklerin sözü büyüğe vermesi ve Savtekin'in konuşmalarından da mertlik, konukseverlik, alçak gönüllülük gibi kavramların öğretimi gerçekleştirilebilir.

ROMEN D.- Adlarınızı bağışlar mısınız?

İBN-İ MÜHEL- Ben, İbn-i Mühelban, Arkadaşım da.

ROMEN D.- Kendilerinin dilleri yok mu?

SAVTEKİN- Var olmasına var ama bizde söz büyüğüdür (s. 31)

...

SAVTEKİN- Sayın İmparator ve kumandanlar. Çok mağrur ve kibirlisiniz. Biz düşman bile olsa konuğa, elçiye saygı gösteririz. Bunu yerine getirmeyenlerin yüzüne bakılmaz bizde (s.34).

...

SAVTEKİN- Biz güçlenip kuvvetlendikçe alçak gönüllüğümüz artar. Kudretimiz arttıkça iyiliğimizde çoğalır. Bu yüzden güçlü ve kuvvetli olmayı kendimizden çok insanlık için isteriz (s. 34).

Birinci perdede Diyojenis'in karagahında geçer. Diyojenis generalleriyle savaşın son hazırlıklarını yapmaktadır.

İkinci perde Alp Aslan'ın karargâhında geçer. Sahnede Alp Aslan, Afşın, Savtekin, Sanduk, Porsuk ve diğer kumandanlar vardır. Savaşın önce Alp Aslan komutanlarını motive etmek için dilin ikna ve inandırma işlevlerini kullanarak bir konuşma yapar. Bu konuşmadan sonra komutanlar zafer için daha da hırslanır.

ALP ASLAN- Evet savaşağız. Yıldırım hızıyla düşman üzerine atılacağız. Atalarımız bütün varlıklarıyla isteyenler, ergeç başarılar, demişler. Onların torunları olduğumuzu isbat edeceğiz. Kumandanlarım zafer sizleri bekliyor (s. 44).

Bütün hazırlıklardan sonra Alp Aslan beyaz kıyafetlerini giyer ve savaşa gidilir.

İlk perde savaşın yaşandığı bölümdür. Sahneye sırasıyla iki haberci gelerek savaş anını ve savaşta yaşananları seyirciye anlatır. Savaşın sonunda Bizans ordusu yenilir. İmparator Diyojenis Onbaşı Şazi tarafından tutsak edilir. Bu bölümde olay haberciler aracılığıyla öğrenilebilir. Haberciler olayı aktarırken dilin tasvir etme, öyküleme ve benzetme işlevlerinden yararlanmışlardır. Habercilerin gözlem yaparak bilgileri aktarabildikleri ve gözlem ne kadar iyi gerçekleştirilirse dil aracılığıyla o kadar etkili bir biçimde somutlaştırılabileceği vurgulanabilir. Ayrıca habercilerin konuşmaları sınıfta canlandırılırken vurgu ve tonlama unsurlarına dikkat çekilebilir.

HABERCİ- Erlerimiz sonsuz bir coşku içindeydiler. Savaşı sonlandırmak için gerekeni yapıyorlardı. Bu arada şunu da söyleyim: Romen Diyojenis'te yiğitlikte yabana atılır bir kumandan değildi. Ordusu güneş karşısında eriyen kar taneleri gibi yok oluyorlardı ama o, yine direniyordu. Teslim olmayı düşünmediği belliydi. Durmadan kılıç sallıyordu. Üzerine atılanlara karşılık veriyordu. Ordusuna gelince... Evet hemen hemen ortadan silinmişti. On beş, yirmi kadar atlı onu korumağa çalışıyorlardı.

Aşağıda kitapta yer alan metin, eserin en son perdesi olan sekizinci perdedir. Tutsak edilen imparator öldürülmeyi beklerken Alp Aslan tarafından affedilir ve Bizans vergiye bağlanır. Alp Aslan onu bir imparator gibi karşılar, ona kürkünü iade eder ve giyinmesine yardımcı olur. Diyojen büyük bir pişmanlık içerisinde.

Kitapta yazar, Malazgirt savaşı öncesi kahramanların kişilikleri içinde bulundukları psikoloji ile birlikte yansıtmaya çalışmıştır. Oyunda daha çok Alp Aslan ve Diyojen'in kişilik çatışmaları verilmektedir.

Zaman, Malazgirt savaşının olduğu tarih 1071 yılıdır. Oyunda zaman bizzat kahramanın ağzından vurgulanır:

ROMEN D.- “Düşmanın durumu şöyledir.... 2 Nisan 1071 yılında Fırat Nehri'ni geçerken ulu Mesih'imizin inayetleriyle hayvanlarının bir bölümüyle, erzaklarının çoğu Fırat nehrinin kutsal sularında yok olmuşlardır (s.15).

Kitaba alınan kısım Alp Aslan'ın karşısına esir edilen Diyojenis'in çıkarıldığı sahnedir. Bu sahnede Diyojenis'in esir birine nasıl davranacağını ve Alp Aslan'ın ise nasıl davranıldığı görülmektedir. Alp Aslan'ın “Romenos Diyojenis zaferle gaddarlık bir arada yürümez. Yürür gibi görünse de ömrü kısa olur.” cümlesiyle kazanılan zaferin zalimlikle ileri götürülmemesi gerektiği vurgulanmaktadır. Bu ifadelerle Türklere ait olan kavramlardan mertlik, iyilik ve doğruluk öğretilir. Bu durum 1968 İlk Okul Türkçe Programı açısından da ele alındığında 4. sınıf öğrencilerinin rahatlıkla konuşma, dinleme, yazma ve okuma becerilerini kullanarak değerlendirebilecekleri bir metindir. Okuma yaparken vurgu ve tonlamalara dikkat edilmesi; canlandırma yaparken konuşma konusuyla bütün olguları tamamlanabilir. Sınıfta izleyici konumunda bulunan öğrenciler hem gözlem hem de dinleme yaparak kavramları ve olayı zihinlerinde somutlaştırabilirler. Yazma becerisinde yeniden yazma ile bu metin bir hikâyeye dönüştürülebilir.

Vatan yahut Silistre (Namık KEMAL)

Bu eser, Namık Kemal tarafından kaleme alınan ilk tiyatro eseridir. Eserde vatan sevgisi kavramı işlenmiştir. Zaman, olaylar 1853 yılında Osmanlı Devleti ve Rusya arasında başlayan Kırım Savaşı sırasında geçmektedir. Şahis kadrosu, İslam Bey, Ahmet Sıtkı Bey, Rüstem Bey, Abdullah Çavuş, Zekiye, Hanife Hanım, Binbaşı, Üç Subay, erler ve gönüllülerden oluşmaktadır. Eser dört perdeden oluşmaktadır.

Eserin dili akıcı ve anlaşılır biçimdedir. Dil becerileri açısından incelendiğinde dilin üst işlevlerinden öyküleme, ima etme, bildirme, sorgulama kullanılmıştır. Eserde çıkarımlara yer verilmiştir. Coşkulu bir dile sahip olan eser ilköğretim birinci ve ikinci kademede okutulabilecek bir metin yapısındadır. Okuma derslerinde vurgu, tonlama ve boğumlamalara dikkat edilmesi gerekir. Eser tarihi bir hikâyeye yeniden yazdırılarak dönüştürülebilir. Bu süreçte öğrencilere metinde olayların tutarlı bir biçimde akışı kontrol edilebilir ve öğrenciler bu konuda dönüt verilebilir. Karakterler arasında olan açık iletişim ortamı öğrenciler tarafından da canlandırılarak kavratılabilir. Ayrıca doğal olma ve empati kurma kavramlarını da bu metin aracılığıyla kavrayabilirler.

Zekiye ve İslam Bey'in aşklarına şahit olunmaktadır. Ancak İslam Bey'de beşeri aşktan öte vatan aşkı ağır basar ve savaşa gider. Burada Zekiye'nin babasını bir savaşta kaybettiğini, annesinin bu üzüntüye dayanamayarak öldüğünü ve kardeşini de kaybettiğini öğrenilebilir. Zekiye'nin konuşmasında yazarın dili nasıl kullandığını ele alacak olursak öyküleme ve sorgulama işlevlerinin yoğun olduğu çıkarılabilir.

ZEKİYE HANIM- (Kitabını yastığının üzerine bırakarak) Ah!.. Anneciğim, anneciğim!.. Gönlüme niçin bu kadar aşırı hassaslık yükledin? Fikrimi niçin bu kadar açtın? (Sorgulama işlevi, ayrıca annesinin onu ne kadar hassas yetiştirdiği çıkarılabilir.) Şimdi kızını görsen, sen de okuttuğuna pişman olurdun. Gönlüm bu kadar büyük hüznülere nasıl dayansın? Benim aklım öyle büyük

hayallere nasıl dayansın? Yüreğim nasıl da çarpıyor!.. Sanki göğsümü parçalayıp dışarı fırlayacak...
Beynim ne kadar zonkluyor! Sanki başımı parçalayıp etrafa dağılacak! (s. 7).

Zekiye'nin İslam Bey'in ardından erkek kılığına girerek gitmesi ve diğerleri tarafından fark edilme korkusu entrik unsurdur. Ortaokul 2. sınıf Türkçe kitabına alınan metin bir gönüllü, Sıtkı Bey ve Abdullah Çavuş arasında geçmektedir. Programa ve amaçlarına uygundur. 1949 Ortaokul Türkçe programındaki "Öğrencide milli heyecanı kökleştiren, insanlığa faydalı, estetik bakımdan değerli düşünce ve sanat eserlerini tanıma yeteneğini geliştirmek" amacıyla doğrudan ilişkilidir. Bundan başka programda 2. sınıfın özel amacı ile "Doğduğumuz memleketi, bütün memleketi ve dünyayı ilgilendiren konular üzerindeki duyguların tespiti" ile ilgilidir. Vatan sevgisi kavramı ve vatana duyulan sorumluluk metin aracılığı ile öğrencilere kazandırılabilir. Ayrıca okuma yaptırılırken vurgu, tonlama ve boğumlamalara dikkat edilmesi gerekmektedir. Dil, o dönemin sosyo psikolojik özelliğini ortaya koymaktadır. Bir savaş hazırlığı içinde oldukları ve kişilerin olaya bakış açılarını yansıtmaktadır.

SITKI BEY- Kalede kalmak isteyenler bir tarafa ayrılınsınlar. (Sınıflandırma işlevi)

BİR GÖNÜLLÜ- ... Birbirimizden niçin ayrılacağız? (Sorgulama)

Metinde dil ikna etme, sorgulama, sınıflandırma ve tasvir işlevlerinde kullanılmıştır. Ayrıca metinde açık bir iletişim ortamı bulunmaktadır.

Cimri (Moliere)

Cimri, beş perdeden oluşan Fransız kültüründe devrin siyasal ve sosyal şartlarında oluşturulmuş o dönemin dilsel özelliklerini taşıyan bir metindir. Bu metinde esas olan dilin kendisi değil, onun yansıttığı kültür (davranışlar) ele alınmıştır. Her dönemin kendine özgü davranış dili vardır. Onu her yerde aynı şekilde kullanma imkânına sahip olunamaz. Psikolojik özelliklerin, dil yansımalarının doğru tespit edilmesi önemlidir. Cimri'de Harpagon'un psikolojisi ile Valere'nin, Elise'nin ve Cleante'nin kullandıkları dil kendi model psikolojilerine uygundur. Üst dil, akademik ve estetik bir dil özelliği taşımaktadır. Geniş bir şahıs kadrosu vardır: Harpagon, Cleante, Elise, Valere, Mariane, Anselme, Frosine, Simon Usta, Jacques Usta, La Fleche, Claude, Brindavoine, La Merluce ve komiser ve yardımcısı. Cimri adlı eserde yazarın dili etkili bir biçimde kullandığını söyleyebiliriz. Çünkü eserde dilin üst işlevleri zengin bir biçimde kullanılmıştır. İkna etme, sorgulama, ima etme, bildirme, düşleme ve tasvir etme gibi üst işlevler bulunmaktadır. Açık bir iletişim ortamı içerisinde kahramanların konuşmalarına yer verir.

VALERE- Elise güzelim nedir bu haliniz? Neden böyle mahzunsunuz? Benimle evleneceğinizi söyleyip beni bu kadar sevindirdikten sonra neden böyle dertli görünüyorsunuz? Söyleyin, beni mutlu ettiğiniz için pişman mı oldunuz? Bana verdiğiniz sözü istemeyerek mi verdiniz? (s.1)
(sorgulama ve ima etme)

Cimri'nin ziyafeti adlı metin bölümünün ortaokul 1. sınıf düzeyine hem kelime kadrosu hem de kitabı temsil etme açısından uygun olduğu söylenebilir. Harpagon adlı karakterin cimriligi, Valere'nin onun tarafını tutması ve Jacques Usta arasında geçen bu diyalog eserin tamamındaki karakterlerin duruşunu özetlemektedir.

1949 İlkokul Türkçe programına uygun bir biçimde öğrenciler bu metni canlandırabilir ve konuşmalarını duygu değerine göre gerçekleştirebilirler. Bundan başka programda okumanın amacı "Öğrencilere güzel eserlerin güzelliğini duyurmak suretiyle onları estetik değerler üzerinde düşündürmek" ve sözle ifadenin amaçlarından "Öğrencinin, kelimeleri tabii, açık ve doğru söyleyerek vurguların hakkını verebilmesi, tatlı, edalı bir sesle konuşabilmesi, dinleyicilerde anlattığı konuya karşı ilgi ve istek uyandırabilmesi de aranır ve istenir" ile ilişkilendirilir. Okuma yaptırıldığında vurgu ve tonlamalara dikkat edilmelidir. Bu metnin disiplinlerarası yaklaşımlardan yararlanarak öğrencilerden resmedilmesi istenebilir. Böylece olaylar dil ile somutlaşmış ve resim ile canlılık kazanmış olacaktır.

Kriton (Eflatun)

Yunan filozof, Platon tarafından yazılmış olan eserde Kriton, şehrin Tanrılara inanmayışı ve gençlerin ahlakını bozması gerekçesiyle yargılanan Sokrates'in davası sonucunda idam kararı çıkar. En yakın arkadaşı ve onun öğrencisi olan Kriton onu hapisten kaçmaya ikna etmeye çalışır. Kriton'un burada dilin işlevlerinden sorgulama, ikna etmeyi ve inandırmayı kullanır.

KRİTON- Fazlasıyla açık... Ama, Sokrates ne olur? Beni dinle de kurtulmaya çalış. Senin ölümünle ben, bir daha eşini bulamayacağım bir dost kaybetmekle kalmam, başıma bir felaket daha gelir.

Seni de, beni de iyi tanımayanlar, para vererek seni kurtarmak elimde iken bundan kaçındım sanacaklar. Bir insan içinde dostlarından çok parasına bağlıdır diye bilinmekten daha utandırıcı şey olur mu? Gel, seni kurtaralım diye o kadar yalvardık; ama çoğu kimseleri inandıramayacağız (s. 12.)

Kriton, Sokrates'i ikna etmeye çalışır ancak başarılı olamaz. Yani Sokrates hayatına son verenlere direnmez, verilmiş olan kararlara karşı çıkmaz.

Sokrates, sabırlı, kaza ve kadere inanan, devlete ve kanunlara uyan saygılı bir şahıstır. Kriton, arkadaşını dostunu kaybetmek istemeyen, Sokrates'e saygı duyan onun ölmesi istemeyen bir şahıstır.

KRİTON- ... zaten bütün hayatımda senin tabiatına çok imrenmiştim; hele şimdi ki felaketine ne kolaylıkla, ne sabırla dayandığını görüyorum da... (Sokrates'in sabırlı olduğu vurgulanan konuşma).

KRİTON- ... Onların anlattıklarına göre bugün burada olacak; sen de, Sokrates yarın öleceksin.

SOKRATES- Hayırlısı, Kriton! Tanrılar öyle buyurmuşsa, öyle olur. Ama bugün geleceğini sanmam. (Kadere inanma)

Sokrates ile Kriton arasında geçen tiyatro metninin kitaba alınan kısmında(Sokrates'in konuşmasında) ve metnin tamamında geçen dilin üst işlevlerinden sorgulamanın, inandırmanın ve ikna etmenin kullanıldığı söylenebilir. Metnin amacına uygun bir dil kullanılmıştır. Şöyle ki alınan bu kısımda ahlaklı olmanın önemi, devletin ve kanunların üstünlüğünden bahsedilmiştir. Böylece bu kavram öğrencilere kazandırılmaya çalışılmış olabilir. Sokrates ile Kriton arasında açık bir iletişim ortamı olduğu (doğal, empati kurma ve durum betimlemeleri) söylenebilir. Konuşma kapalı bir mekân olan hapisshane de geçmektedir. 1949 Ortaokul Programının amaçlarından "Türlü konularda okuma ilgisini genişletmek" açısından uygundur. İç gözlemlerle "düşünme yoluyla" elde edilen konular programda Orta 1'in amaçları arasında yer almaktadır. Buna göre aşağıda bulunan metinde öğrenci kendi iç dünyasında bu kavramların (ahlaklı olmak, kanunlar vb.) yerine bakarak bu konular üzerinde yeni bir tiyatro metni oluşturabilir.

Göcekler Göğerince (Abdulkadir ÜNLÜ)

Oyun Cumhuriyetin 50. yılı dolayısıyla yazar tarafından kaleme alınmıştır. Oyun 3 perdeden oluşmaktadır. Her perdeye girişte sahne düzeni anlatılarak ortamın öğrencilerin hayallerinde canlandırması sağlanmıştır. Şahıs kadrosunu Güllü (75 yaşında, görmüş geçirmiş bir ihtiyardır.), Mine (köyün öğretmeni, 18 yaşında), Durmuş (Güllü'nün torunu. On yaşında), Fadime (Bir köylü kadın. 40 yaşında), İraz (Fadime ile İbrahim'in kızı. 12 yaşında), Kezban, Cuma (öğrenciler, 10 yaşında), Mahmut (25 yaşında saf bir köylü), Muhtar (35 yaşında), İbrahim (Fadime'nin kocası. 45 yaşında, geri kafalı bir köylü), Dursun (25 yaşında) ve Veli (30 yaşında) oluşturmaktadır. Eserin giriş bölümünde Göcek kelimesinin anlamına yer verilmiştir. Göcek, özellikle Güney bölgelerinde kullanılan, bir karış kadar uzamış ekin anlamına gelir. Eserde ise mecaz olarak çocuk anlamında kullanılmıştır.

Birinci perde Güllü'nün konuşmasıyla açılır. Güllü, konuşmasında dilin işlevlerinden öyküleme ve bildirme işlevini kullanmıştır. Ayrıca, konuşmasından Güllü'nün hayatını ve köyde bir günün nasıl geçtiği öğrenilmektedir.

GÜLLÜ- ... Neydi o günler!...Rahmetlinin gününde böyle miydi bu ev? Haftanın yedi gününde dolar boşalırdı. Konuklar... Konuklar... Dokuz köyün insanı, Güllü Gelin, der, çalardı kapımızı. İhtiyarlık maskaralık. Ömer Ağam elsiz kolsuz kodu gitti beni... Durmuşum da olmasa... Cinler cirit atardı başımda. Durmuş torunum. Yanımda bir göcek. Umudum, tutar dalım o artık bu koca dünyada.

...Gün dediğin ne ki köylük yerinde; Düldül tepesinden doğar, Alapınar dağlarındanatar. Gün ışıdı mı, pınar yolunda salkım söğütler bir hoş olur. Yaprakları pırıl pırıl parlar. Sağıroğlan sürüyü katar önüne, sürer gider kıra bayıra. Sonra, sonra da gün aşar Alapınar dağı, döner köye.... Kemrik İbiş'in Hatçe süt sağar, çömelir ineklerin altına. (Eliyle süt sağma hareketleri yapar.) Coooort! Cooooort!.. Süt sağar. Hıhı... Patlar yırtılır ağlamaktan Ahmet'i. Kumlar içinde debelenir fukaracık...

Eserde açık bir iletişim ortamı görülmektedir. Empati kurma, doğal ve durum belirlemesi yapılan sıcak bir iletişim ortamı bulunmaktadır. Mine öğretmenin kendi anlatımıyla amacını öğrenmekteyiz.

MİNE- ... Ocağın ocağım, kucağın kucağım, gündüzlerin oyuncağım, geceleri salıncağım olacak Sisliköy... Derdin derdim, merdin merdim, yurdun yurdum olacak Sisliköy... Gün gelecek tohum atacağım bereketli toprağına; göceklerim göğerecek; dallarım tepeden tırnağına çiçek kesilecek. Oylum oylum boy atacak fidanlarım; Hacerlerim, Ayşelerim, Fatmalarım, Ömerlerim, Hasanlarım, Dursunlarım, Durmuşlarım... Gözlerinde bir ışık, parıl parıl birer ateş yalım; dillerinde türküler burcu burcu mutluluk üstüne...(Türkü mırıldanır.)

Fadime'nin konuşmasından kadınların çalışmasına olan bakış açısı yansıtılmaktadır:

FADİME- Kadından da öğretmen olurmuş demek! Bizim Sisliköy'e kadın öğretmen hiç gelmediydi de... Biz de kadınların saçını uzun aklı kısa olur bilirdik. Öyle derlerdi ya...

İkinci perdede Uzun İbrahim'in kızı Iraz'ı okula göndermek istememesi ve bu yüzden eşi Fadime'yi dövmesi konu olarak işlenmiştir. Güllü ve Mine Öğretmen, Iraz için kolları sıvar. Köye elektrik gelecek haberi sevinçle karşılanmıştır.

MUHTAR- Elektrik gelecek köyümüze! Cumhuriyetin ellinci yılına yetişecek, dedi kaymakam bey.

MİNE- Gözünüz aydın!

GÜLLÜ- Aydınlık içinde olun yavrularım. Tuttuğun altın olsun muhtar efendi oğlum... Ne güzel şey aydınlık!.. Aydınlik, mutluluk... Aydınlik, yaşamak...(s.24).

Üçüncü perde de olayların hızlı bir biçimde akışı görülür. Mine öğretmen amaçlarını gerçekleştirir. Iraz öğretmen olur. Onun da öğrencileri vardır artık. Köye elektrik gelir. Cumhuriyet geldikten sonraki değişiklikleri Güllü ve muhtar anlatır ve perde kapanır.

Eserde benzetmeden ve tasvirden çokça yararlanılmıştır.

FADİME- ...Hele bir de ne tatlı dili vardı. ...Akşamdan sabaha bıçak gibi batar. Pambık gibi ellerini bir sıvazladı, bir iğne yaparım sana bişeyciğin kalmaz dedi. (S.14)

GÜLLÜ- Kim oluyor Uzun İbrahim? Cim karnında bir nokta... (s.21)

Dili kullanırken o dönemin gerçeklerini, insanların durumlara bakış açılarını, sosyo psikolojik gerçekleri ve sosyal yaşam alışkanlıklarını öğrenmekteyiz. Eserde kullanılan dil dönemin özelliklerini yansıtmaktadır.

Öğrencilere atasözlerinin ve deyimlerin anlatım zenginliğini aktarması açısından kullanılabilir bir tiyatro metnidir. (elsiz kolsuz kodu/s. 5; yer yarıldı yere girdi/ s.12; küçükken kızını dövmeyen dizini döver/ s.12; saçını uzun aklı kısa/s.13; şeytan kulağına kurşun/s. 14; göğsü kabarmak/ s.14; ekmek elden su gölden/ s. 16; at ölür nalı kalır, yiğit ölür şanı kalır/ s.17; elin ağzı çorap değil ki büzesin / s.20; başıma kaynar sular döküldü/ s.20; pişmiş aşı tuz katmak/ s.21; Nuh demek Peygamber dememek/ s. 22; burnu biraz sürtülmek/ s.27; etliye sütlüye karışmak/ s.31; bıçak kemiğe dayanamak/ s.33; aklını başına devşirmek/ s.33; Tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır/ s. 32 vb.)

Çocuklara okuma yaptırılırken prozodî olgularına dikkat edilerek yaptırılmalıdır. Eserde dilin işlevlerinden ikna etme, öyküleme, sorgulama ve bildirme kullanılmıştır. Gözlem gücü yüksektir. Zaman, Cumhuriyetinin 50. yılına yaklaşıldığı zaman dilimi 1972-1973 yılları... Olayın geçtiği yer, Sisliköy'dür. Karakterler arasında açık bir iletişim ortamı bulunmaktadır. Ancak böyle bir eserin canlandırılabilmesi, çocuklara vurgu ve tonlamalarının rahatlıkla yaptırılabilmesi daha kullanışlı bölümleri olduğu gözden kaçırılmamalıdır. Kız çocuklarının okutulması ve Cumhuriyetin getirdiği kazanımların kavratılması açısından önemlidir.

Lukianos (Seçme Yazılar, Nurullah ATAÇ)

İkinci yüzyılda yaşamış olan Lukianos bugün Samsat olarak bilinen Süryanice "Güneş" anlamına gelen Şamişat'ta doğmuştur. Şamişat tarihi MÖ 3000'e uzanan önemli ve köklü bir Süryani yerleşimidir. Günümüzde Hısn-ı Mansur (Adıyaman merkez), Kahta ve Gerger gibi önemli Süryani yerleşimleri ile birlikte Adıyaman ili sınırları içinde kalmaktadır. Lukianos eseri, insan ruhunun basit, kötü yanlarını eleştirmek, mitolojik Yunan dininin anlamsızlığını göstermek için yazdığı söylenebilir. Eserde kullanılan dil akıcı ve anlaşılırdır.

Tanrıların konuşmaları ve deniz konuşmalarında Lukianos ilk çağ Yunan mitolojik dini ile ve tanrıları ile alay etmektedir. Sokrates ve Aristoteles gibi filozofların, Homeros ve benzeri tarihçilerin, İmparator İskender'in, Yunan mitolojisinin büyük tanrısı Zeus'un konuşulamayan kötü özelliklerini bir doğulu ustalığı ile eleştirmektedir. "Ahirete

varış” ve “Öbür dünyadan konuşmalar”da Lukianos ölülerini kendi aralarında konuşturmuştur. Dünyanın ve zevklerinin gelip geçiciliğini orada anlamış olanlar ile Köpeksi (knik) filozof Menippos’un ağzından konuşmaktadır.

Nurullah Ataç’ın dilimize çevirdiği bu eser okuyucuya mitoloji dünyasında kısa bir gezinti yapma imkânı sunmaktadır. Bu eserden ortaokul 2. sınıf için alıntı yapılan metin bölümünde deniz tanrıları Kyklops ile Poseidon arasındaki konuşmaya şahit olmaktadır. Dilin işlevlerinden sorgulama ve öykülemenin kullanıldığı bu metin okuma ve canlandırma yaptırılırken jest ve mimiklere dikkat edilmesi sağlanabilir. Çocukların anlamlandırmada sıkıntı yaşamayacakları tutarlı bir metindir.

Karagöz ve Hacivat (Cevdet Kudret)

Geleneksel tiyatromuzun önemli örneklerinden biri de Karagöz’dür. “Hayal, zıll-ı hayal, hayal-i zıll” adlarını da alan Karagöz, geçmişte olduğu gibi, günümüzde de Türk insanı tarafından sevilen bir oyun olarak önemini korumuştur (Yalçın ve Aytaş: 2002: 120). Karagöz oyunları giriş, muhavere, fasıl ve bitiş aşamalarından oluşmaktadır. Karagöz, Türk insanının günlük hayatta yaşadığı komik ya da dramatik olayları perdeye yansıtma bakımından da kültürel bir göstergemizdir. Bu gölge oyunu ile, saf dillilik, ukalalık, dalkavukluk, hasislik, kurnazlık, sahte kahramanlık, aptallık, menfaat düşkünlüğü gibi davranış bozuklukları perdeye aksettirilmiştir ve tenkit edilmiştir (Yalçın ve Aytaş: 2002: 125).

İlkokul 3. sınıf ders kitabında “Öyle Denmez” adlı metnin bir kısmı alınmıştır. Bu metin tutarlı bir biçimde asıl metinden alınması sebebiyle anlam kopmalarına sebebiyet vermemektedir. Metin aracılığıyla yeni bir şey alınca hayırlı olsun demenin çeşitleri Karagöz’ün konuşmalarıyla kavratılabilir. Sorgulama (Canım öyle mi derler?, Ya nasıl derler?, E şimdi ne diyeyim?) ve bilgilendirme (Güle güle yak, otur da küllüne bak, güle güle kullan başında paralansın) örneklerini bu metinde görmek mümkündür. Canlandırılmaya uygun bir metindir. Ayrıca karşı tarafı doğru bir biçimde dinlemenin önemli olduğu da öğretilir. Böylece dinleme becerisi geliştirilebilir.

Metin, 1948 programındaki okuma amaçlarını geliştirmeye uygun bir metindir. Çocukların okudukları zaman kolayca anlayabileceği, kelime hazinelerinin geliştirilebileceği, okurken zevk alabilecekleri ve kitap sevgisi kazandırılacak bir metindir. Söz ile ifade edilerek canlandırılacak bir metindir.

Sonuç

Beceri, yerine getirebilme yeterlidir. Bir kişinin eğitim ve öğretimi ile doğru orantılıdır. Kişi amacını gerçekleştirmek için dili ve dilin hangi becerisinden faydalanabiliyorsa beceriklidir. Bir objeye, olaya veya duruma verilen tepki, söz, mimik, jest, yazı ile ifade etmede temel yargı, “Ben neyi, kime, nasıl anlatacağım?” olmalıdır. Tiyatro kendini diyaloglarla gösterir. Gösterme sunma ve sergileme kavramlarından oluşmaktadır. Ayrıca kişide estetik zevki de geliştirir. Olayları, durumları veya nesneleri dil ile somutlaştırabiliriz. En girift konular bile tiyatro ile çözülür. Türkçe eğitiminde temel dil becerileri, dinleme, okuma, yazma ve konuşmadır. Bunların yanında da “gözlem” bulunmaktadır. Herhangi bir gözleme sahip olmayan birey beynindeki kavramla ilgili o boşluğu dolduramayacaktır. Tiyatro ile geliştirilen dil becerilerinde aynı zamanda hedef kitlenin özellikleri de dikkate alınmalıdır.

Türkçe eğitiminde tiyatro metinleri ile kavram öğretimi, çağrışım, bağlam ve iletişim kurma gibi öğeler somut hale gelir ve kişilere öğretilmesi daha kolay olmaktadır. 1950-1980 Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin programa uygun, dil becerilerini geliştiren, gözleme dayalı, öğrencilere çeşitli kavram öğretimlerini sağlayan ve bazı metinlerin mizahi öğeler de barındırması bunların canlandırmaya uygun olması dikkat çekicidir. Metinleri sınıfta işleyen veya işleyecek olan öğretmenlere tiyatro ile ilgili bilgi edinme konusunda büyük görevler düşmektedir.

Kaynakça

- Aytaş, G. (2005). Okuma Eğitimi, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(4), 461-470.
- Doğan, Y. (2008). İlköğretim yedinci sınıf öğrencilerin dinleme becerisini geliştirmede etkinlik temelli çalışmaların etkililiği. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(2), 261-286.
- Engin, S. (1988). *Malazgirt*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Eflatun. (1997). *Kriton*. Çev: Taşlıkloğlu, Z. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Göğüş, B. ve Demiray, K.(1956). *Türkçe I*. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.
- Göğüş, Beşir ve Demiray, Kemal.(1952). *Türkçe II*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Jonhson,K.O. (1951). The effect of classroom training upon listening comprehension. *The journal of communication*. I, 58.
- Kemal, Namık. (2006). *Vatan Yahut Silistre*. İstanbul: İskele Yayıncılık.
- Kudret, Cevdet. (1970). *Karagöz*. Ankara: Bilgi Basımevi.
- Moliere.(2006). *Cimri*. Çev: Sonat, Kaya. İstanbul: Bordo Siyah Klasikleri.

- Nutku, Ö. (1983). *Dram Sanatı (Tiyatroya Giriş)*. İzmir: Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları.
- Samsatlı, L. (1944). *Seçme Yazılar*. Çev.: Nurullah Ataç. İstanbul: Maarif Matbaası..
- Taşer, S. (2000). *Konuşma Eğitimi*. İstanbul: Papirüs Yayınevi.
- Tunç, İ. ve Tunç, A. (1977). *Türkçemiz İlk Okul 1. Sınıf*. İstanbul: MEB Basım Evi.
- Tunç, İ. ve Tunç, A. (1973). *Türkçemiz İlk Okul 3. Sınıf*. İstanbul: MEB Basım Evi.
- Tunç, İ. ve Tunç, A. (1974). *Türkçemiz İlk Okul 3. Sınıf*. İstanbul: MEB Basım Evi.
- Tunç, İ. ve Tunç, A. (1977). *Türkçemiz İlk Okul 3. Sınıf*. İstanbul: MEB Basım Evi.
- Tunç, İ. ve Tunç, A. (1977). *Türkçemiz İlk Okul 4. Sınıf*. İstanbul: MEB Basım Evi.
- Ünlü, A. (1973). *Göcekler Göğönce*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Yalçın, A. ve Aytaş, G.(2002). *Tiyatro ve Canlandırma*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yalçın, A. ve Aytaş, G.(2003). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yalçın, A. (2002). *Türkçe Öğretim Yöntemleri: Yeni Yaklaşımlar*. Ankara: Akçağ Yayınları.